

p a p e r s

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

**Què hi ha de nou?
Intencions i resultats de
la gira del president
Bush a Amèrica Llatina**

Anna Ayuso

**Malos tiempos para la
libertad de prensa**

María Dolores Masana

**La sida a l'Àfrica sudsa-
hariana
Desigualtats en salut
relacionades amb el gènere.**

Montse Artés

**Ja és hora que els nostres
diners pensin com nosaltres**

Jordi Marí

El cinema documental

Isabel Ruíz

TKF

76.02.78.54 BF
07.09.16.28 CI

5LL 5289

Immigració: de la diagnosi a les bones pràctiques

Ester Garcia

En els darrers anys el fenomen migratori és un fet creixent a l'estat espanyol, a Catalunya i a la nostra ciutat. Des de la Lliga, i preveient la dimensió històrica, social i cultural d'aquest fenomen, hem vist la necessitat de treballar aquest tema més profundament.

L'any 2004 la Lliga i el Fòrum IDEA de la UAB vàrem iniciar el procés de constitució de l'Observatori de la Immigració a Sabadell (OIS) que, en una primera fase, va elaborar una diagnosi participativa de l'estat de la qüestió sobre el fet migratori a Sabadell. Aquest treball, que es vertebrava sobre diferents àmbits (treball, habitatge, sanitat, etc.), i que es nodreix de les aportacions de més de 40 entitats i 80 persones de la ciutat, culmina amb la publicació de l'estudi Sabadell, informe de la immigració 2006.

Actualment l'equip de l'OIS, donant continuïtat a la seva tasca i des d'una vessant més pràctica, investiga en la línia de detectar les bones Pràctiques en l'acollida i l'atenció de la immigració. S'entén el concepte de bones pràctiques com el conjunt d'experiències i actuacions en diferents àmbits (primera acollida, educació, sanitat, etc.) fetes amb un doble objectiu: afavorir la incorporació de la població immigrada en la societat de destí i fomentar la convivència amb la societat receptora enfortint la relació intercultural.

Aquesta recerca es fa analitzant les experiències que s'han portat i es porten a terme, tant a la nostra ciutat com en d'altres municipis. De l'estudi i l'anàlisi d'aquestes iniciatives, es pretén establir criteris i indicadors de qualitat que contribueixin a millorar futures actuacions en aquest àmbit. Per tant, en últim terme, vol ser una eina pràctica a l'abast de serveis i d'associacions.

Per acabar, dir que des de la Lliga hi ha la voluntat explícita de seguir treballant per la convivència, entenent que aquesta és una tasca compartida i que, per tant, per fer-ho, cal la implicació activa tant de la població autòctona com de la població nouvinguda, ja que, en darrer terme, és entre tots que construïm la societat del demà. ■

sumari

- 2 **Des de la junta...**
Immigració: de la diagnosi a les bones pràctiques
- 3 **Amèrica Llatina**
Què hi ha de nou? Intencions i resultats de la gira del president Bush a Amèrica Llatina.
Anna Ayuso
- 6 **Retalls de premsa**
- 7 **Opinió**
Malos tiempos para la libertad de prensa
María Dolores Masana
- 10 **Àfrica**
La sida a l'Àfrica subsahariana.
Desigualtats en salut relacionades amb el gènere.
Montse Artés
- 14 **Ja és hora que els nostres diners pensin com nosaltres**
Jordi Mari
- 18 **Cinema**
El cinema documental
Isabel Ruíz
- 22 **Biblioteca**
Bibliografia destacada
- 23 **Activitats i informacions de la Lliga**

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge	1.500 exemplars
Data d'edició	Juny 2007
Dipòsit Legal	B-23019-2007
Consell de redacció	Isabel Ruíz (coordinadora del consell de redacció), Begoña Basterretxea, Carme Ferrer, Rita Huybens, Albert Roig i Xavi Zulet.

Revista trimestral

Disseny i impressió	Impremta Ditifet
Revisió lingüística	Consorci per a la Normalització Lingüística

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça	Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Adreça Postal	Apartat de Correus 2045 08208 SABADELL
Telèfon	93 723 71 02
Fax	93 168 58 71
Web	www.dretsdelspobles.org
Adreça electrònica	info@dretsdelspobles.org
Horari d'atenció al públic	De dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets del Poble no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en què s'han escrit els articles.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta sempre i quan se citi la font.

A partir d'aquest número començarem a utilitzar el concepte sud-saharià per referir-nos al territori del que tradicionalment s'anomenava Àfrica Negra. Al web de la Lliga hi trobareu els motius d'aquest ús.

Fotografia de portada: Autocar que fa la ruta Bouaké - Abidjan (Costa d'Ivori).
Fotografia de Gabriel Amdur.

Què hi ha de nou? Intencions i resultats de la gira del president Bush a Amèrica Llatina

Anna Ayuso

Coordinadora del Programa Amèrica Llatina de la Fundació CIDOB

El viatge del president Bush a cinc països de l'Amèrica Llatina el passat mes de març ha propiciat una avaluació de l'estat de les relacions entre els Estats Units i la seva tradicional zona natural d'influència, que no podia estar exempta de polèmica.

Un president en les hores més baixes des de la seva arribada al poder tracta de reconciliar-se amb una regió en la qual hi ha la percepció generalitzada d'haver estat objecte de marginació en l'agenda de la gran potència. Efectivament, l'atenció que susciten la croada contra el terrorisme, la guerra de l'Iraq, l'escalfament del conflicte a l'Orient Mitjà, les complexes relacions amb Rússia, la Xina i la UE, i les negociacions comercials de la Ronda de Doha, no fan previsible que l'Amèrica Llatina acapari un lloc preeminent de les prioritats. Però això no vol dir que la influència nord-americana a la regió hagi perdut el seu rol estratègic. El relatiu desinterès per l'Amèrica Llatina de l'Administració Bush és qüestionable si ens atenem al fet que la presència nord-americana a la regió no ha disminuït: al contrari, s'ha incrementat. Però certament les característiques i els objectius concrets

han experimentat una evolució, en part motivada per esdeveniments del context internacional, però també per l'agenda política interna i els canvis experimentats a la regió. El disseny de la gira respon en bona mesura a uns objectius establerts en clau nacional, però alhora es vol enviar un missatge de complicitat als governs d'aquells països que es considera que ajusten les seves polítiques a orientacions acceptables per a la gran potència. Més enllà de qualsevol resultat concret, que no era previsible, es tractava d'escenificar la preocupació dels Estats Units pels interessos dels seus socis i obrir vies de diàleg, però amb certes condicions.

De visita només a casa dels amics

Una característica de la política exterior dels Estats Units durant l'era Bush

ha estat reforçar la tradicional línia divisòria entre els països aliats i els que representen una amenaça. Amb els primers s'hi coopera, els altres se'ls combat. A l'Amèrica Llatina cap no ha arribat a la categoria d'estat canalla susceptible de ser objecte d'una política de defensa preventiva, però la política del bastó i la pastanaga ha marcat les relacions bilaterals. Els cinc països escollits per a la gira —el Brasil, l'Uruguai, Colòmbia, Guatemala i Mèxic— són considerats aliats a la regió, tot i que els dos primers tenen manifestes discrepàncies en relació amb algunes polítiques. El missatge que el president Bush va reiterar, des de les seves declaracions prèvies al viatge fins a l'última conferència, és que els Estats Units ajuden els seus amics i ho fan amb recursos, acords i concessions concretes. En totes les intervencions, Bush va destacar que durant el seu

mandat s'ha duplicat l'ajuda bilateral, que ha passat de 800 milions de dòlars anuals a 1.600, i que a més s'ha condonat una part del deute extern, s'han incrementat les inversions i les remeses dels emigrants llatins als Estats Units proporcionen recursos a milions de famílies de tot el continent. Tot i reconèixer que hi ha algunes discrepàncies, s'han evitat els temes conflictius i s'ha posat l'èmfasi en els punts d'acord. Contràriament a altres ocasions, el mandatari nord-americà va evitar mencionar el que s'ha convertit en adalid antinord-americà a la regió, el president veneçolà Hugo Chávez, embarcat en una gira paral·lela per països presumptament situats a l'altra banda de la línia divisòria, incloent-hi Cuba. Malgrat les provocacions directes de Chávez, el president Bush es va atènyer a un guió predissenyat per evitar les reticències suscitades per intents previs de la secretària d'Estat Condoleezza Rice per tractar d'aïllar i combatre el president veneçolà.

Tot i el discurs conciliador de Bush, era inevitable que els temes conflictius sortissin a la llum i es va posar de manifest la manca de canvis de rellevància. L'agenda de seguretat segueix sent l'eix de la presència nord-americana a la regió i el marge de maniobra per incrementar la cooperació és mínim donats els compromisos financers destinats a aventures bel·licistes a l'Orient Mitjà. La cistella no és buida, però no hi ha marge de maniobra per reorientar recursos. A més, Bush ha d'enfrontar-se amb un Congrés hostil que no està disposat a proporcionar-li oportunitats de treure profit partidista de la política exterior just a l'inici de la carrera per la successió i a una opinió pública que li ha donat l'esquena i reclama més atenció als problemes interns després dels excessos derivats de l'unilateralisme intervencionista. Malgrat les variacions introduïdes en el discurs, la seguretat en clau nacionalista continua sent l'objectiu principal, i això es reflecteix tant en quins són els principals països receptors d'ajut com en els sectors que es prioritzen, però també en les polítiques internes que afecten les relacions amb la regió.

Bush va donar suport al president colombià Álvaro Uribe, en un moment en què afronta l'escàndol de la connexió d'alguns membres del govern amb els grups paramilitars.

La seguretat mana

No és cap novetat la preeminència de la seguretat nacional en la política exterior dels Estats Units en general, i en particular a l'Amèrica Llatina, ni tampoc que l'11-S va exacerbar la seva dimensió a unes cotes desconegudes des del final de la guerra freda. Tal com assenyalà Bush, la cooperació dels Estats Units s'ha incrementat els darrers anys, però s'ha traduït majoritàriament en ajuda militar dirigida a la lluita contra el narcotràfic i el terrorisme i s'ha concentrat en pocs països. El protagonisme és per a Colòmbia, que des del llançament del Pla Colòmbia el 2000 ha vist multiplicat l'ajut, però també s'ha incrementat la cooperació militar amb Mèxic i l'Amèrica Central. Aquest ajut ha posat l'èmfasi en el tractament militar de problemes de seguretat amb arrels de caràcter social i ha contribuït a desdibuixar les fronteres entre la funció policial i de les institucions civils en favor de l'estament militar. Això, a més, ha fet guanyar protagonisme al Pentàgon i al Comandament Sud com a actors regionals en perjudici del Departament d'Estat. L'activitat de les tropes nord-americanes no es limita a tasques de manteniment de l'ordre públic; com Bush es va encarregar de publicitar, l'exèrcit s'encarrega també de programes de contingut social totalment fora de les seves competències habituals. És una manera de justificar la presència de

tropes i al mateix temps d'esquivar la fiscalització per part del Congrés dels recursos emprats. Però aquesta política militarista és una font de tensions entre institucions a l'interior dels països i també entre estats fronterers a conseqüència dels moviments de tropes i de desplaçats. Durant la gira de Bush el tema de la seguretat va ser present sobretot en la visita a Colòmbia, a Guatemala i a Mèxic, que són els països més afectats pel fenomen del narcotràfic. Bush va reconèixer la possible lleugera disminució de recursos destinats a la segona fase del Pla Colòmbia per dificultats pressupostàries derivades de la guerra de l'Iraq, però va donar suport total a la política del president colombià Álvaro Uribe, en un moment en què afronta l'escàndol de la connexió d'alguns membres del govern amb els grups paramilitars, i va apostar contundentment per la solució militar del conflicte. Això contrasta amb l'anunci de retallades de l'ajut a la lluita contra el narcotràfic per a Bolívia i per a l'Equador, que estan apostant per una via no militar.

El tema estel·lar de la gira de Bush va ser la seguretat energètica, àmbit en el qual es destacà l'acord amb el Brasil per tal de desenvolupar el mercat del bioetanol i diversificar el subministrament de fonts energètiques alternatives. Aquesta línia és seguida per Colòmbia, però és vista amb reticències per Veneçuela, principal subministrador d'hidrocarburs de la

regió. Un dels temes més polèmics va ser la tensió entre liberalització i proteccionisme comercial. Amb el Brasil les diferències deriven del seu paper i el dels socis del Mercosur en el fracàs de les negociacions de l'acord hemisfèric per a la creació de l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques (ALCA) i de l'oposició de tesis respecte de les negociacions multilaterals dins de la Ronda de Doha. El Brasil, amb els socis del G-20, pressiona per l'eliminació dels subsidis als agricultors dels Estats Units i es resisteix a les demandes en matèria de liberalització de serveis i protecció de la propietat intel·lectual. Malgrat les bones paraules, no hi va haver cap senyal de canvi. En els cas de Colòmbia, la voluntat de Bush de ratificar el Tractat de lliure comerç ja signat s'enfronta amb les reticències del Partit Demòcrata davant les pressions dels sindicats. Aquesta situació, paral·lela a la del Perú, contrasta amb les demandes de l'Equador i de Bolívia, que reclamen una pròrroga de les concessions comercials unilaterals de l'APTDEA.

Però l'àmbit amb un desacord unànim a la regió és el de la política migratòria dels Estats Units. La decisió el 2006 de construir un mur a la frontera amb Mèxic ja va provocar les protestes dels mandataris llatinoamericans, i aquestes s'han reproduït amb els debats del projecte de reforma integral de la immigració que proposa un enduriment de les condicions d'accés. L'Administració nord-americana és contrària a la legalització de milions de treballadors que estan treballant al seu país sense papers i amenaça amb una política d'extradicions a canvi de programes temporals. Això és rebutjat pels països emissors, que veuen perillar una font de remeses financeres transferides a les famílies i a més ho consideren una violació dels drets adquirits per treballadors arrelats i una criminalització de la immigració. La insistència dels Estats Units a vincular el tràfic il·legal de persones amb el narcotràfic i el terrorisme frena els intents llatinoamericans d'apel·lar als aspectes econòmics i humans del fenomen.

I després de Bush?

La minigira forma part d'una ofensiva diplomàtica per tal de recuperar ascendent a la regió que ha implicat alts càrrecs i tracta de contrarestar el discurs antinord-americà de Chávez. La recepció del missatge és desigual depenent del grau d'interdependència amb el gegant del nord. Mèxic, la majoria de l'Amèrica Central i Colòmbia han optat per reforçar els lligams, i a l'altre extrem hi ha Veneçuela i Cuba. Però la majoria

de països de la regió aposta per una aproximació pragmàtica en les seves relacions amb la gran potència, tractant de mantenir el seu favor i de vetllar per un cert marge de maniobra. No són previsibles grans canvis a la regió, i la sensació final de la gira és que ha estat un producte de consum intern sense conseqüències. ■

Les mobilitzacions populars contra el president George Bush i la seva política a l'Amèrica Llatina, varen ser presents en tots els països que va visitar.

retalls de premsa

China:

El coste humano del “milagro” económico

Se calcula que entre 150 y 200 millones de trabajadores y trabajadoras rurales se han desplazado a las ciudades chinas en busca de trabajo, y esta cifra crecerá en la próxima década. En algunas ciudades son la mayoría de la población.

A los migrantes internos se les exige que se inscriban como residentes temporales en virtud del sistema hukou (sistema de registros de familias).

Los que consiguen llevar a cabo este proceso, a menudo laborioso, siguen enfrentándose a la discriminación en la vivienda, la educación, la atención médica y el empleo por su condición de residentes temporales. Los muchos que no lo consiguen carecen de condición jurídica, y esto los hace vulnerables a ser explotados por la policía, los empleadores y los residentes locales. (...) A los migrantes internos les suelen dejar a deber salarios atrasados, lo cual significa que los que se despiden pierden al menos dos o tres meses de sueldo. Los empleadores suelen retener a propósito los sueldos antes del año nuevo lunar para asegurarse de que el personal regresa a sus puestos después de las fiestas; así, millones de migrantes no pueden comprar billetes de tren para regresar a sus hogares durante las vacaciones.

Amnistía Internacional, nº 8, abril 2007 ■

La migración interna en China destaca por sus importantes carencias y discriminaciones.

Des de l'assassinat de Rafiq al-Hariri, el Líban viu una situació de crisi i inestabilitat política.

La diversitat libanesa: una maledicció

Les diverses guerres, innombrables batalles, invasions destructives i ocupacions humiliants que recorren la història moderna del Líban, el complex context regional i internacional, on el que s'hi juga va molt més enllà del país del cedre, han tornat a cristal·litzar desconfiances i diferències, ferides mal cicatritzades i odis ancestrals que mai no s'han superat al voltant d'aquell fatídic 14 de febrer de 2005 (assassinat de l'exprimer ministre libanès Rafiq al-Hariri).

Malgrat una evolució notable cap a la construcció de la identitat nacional libanesa, encara no s'ha aconseguit donar cabuda a la multiconfessionalitat i relegar-la a l'esfera privada, evitar que prevalgui sobre l'estat de dret, els principis i valors democràtics, els interessos del propi país, o que acabi servint agendes alienes al Líban.

Per ara, una vegada més, les posicions semblen irreconciliables. S'hi enfronten amb una polarització extrema i perillosa dues visions, dos projectes, dos Líbans. Les qüestions en joc són moltes i de vital importància per al futur d'un Líban democràtic, sobirà, estable i plural. Cap bàndol ha pogut prendre d'ostatge l'altre, i al carrer s'ha demostrat sobradament, amb les manifestacions dels últims mesos, que els dos blocs poden mobilitzar la meitat de la població contra l'altra. Ara cal una prova de maduresa política suficient, amb un lot de concessions, per fer sortir el país de la crisi en que es troba. Malgrat tot, encara s'hi és a temps, tot i que consensuar una 'sortida libanesa' de l'estancament actual es fa cada vegada més difícil, ja que hi ha implicats des d'un primer moment els patrons regionals.

Zeina Mogharbel Vallès, *ONGC*, núm. 28, 2007 ■

Malos tiempos para la libertad de prensa

María Dolores Masana

Presidenta de Reporteros sin Fronteras-España

El conocido analista francés Jean Lacouture dice que “la prensa es el campo de batalla decisivo de la lucha por la libertad”. Un oficial del ejército norteamericano confiesa que “algunos dicen que la prensa es el enemigo”.

La guerra de invasión de Iraq ha sido y sigue siendo un claro ejemplo de ambas afirmaciones. Allí 64 periodistas perdieron la vida sólo el año pasado por querer informarnos y al menos tres permanecen secuestrados. Desde el comienzo de la guerra en marzo de 2003, los profesionales de la comunicación caídos en Iraq asciende a casi 150, más del doble del número de periodistas muertos durante los 20 años de la guerra de Vietnam (63). Pero tan lamentables hechos no sólo ocurren en Iraq. En muchos otros escenarios de conflictos armados el periodista ha pasado de ser blanco ocasional a objetivo buscado por los visores bélicos.

Los gobiernos, los grupos insurgentes, los paramilitares, los ejércitos tratan por

todos los medios de silenciar a la prensa independiente. Y si no lo consiguen mediante presiones, amenazas o estrictas censuras militares, recurren a la eliminación física del mensajero incómodo que cuenta aquello que se quiere ocultar a la opinión pública. ¿Por qué? Porque entre mentiras y secretismos, la impunidad del poder político culmina con la anulación de los derechos humanos. Porque silenciando la información se silencian las conciencias. Porque la falta de noticias crea sociedades desinformadas y por tanto fáciles de manipular.

Con la existencia de esta inaceptable realidad se cerró el 2006, un año funesto para la prensa. Un centenar largo de periodistas y colaboradores han muerto en el ejercicio de su profesión

y más de 200, han sido encarcelados. Ciento veinticuatro de ellos y cuatro colaboradores siguen entre rejas a día de hoy sin contar a 68 ciberdisidentes. Cuatro países, por sí solos, retienen en sus calabozos a más de la mitad de nuestros colegas, condenados en juicios sin ninguna garantía. Son las naciones donde padece duro encarcelamiento el mayor número de periodistas. China, Cuba, Eritrea, Etiopía, por este orden.

El caso de China, que se prepara para celebrar sus Juegos Olímpicos con un buen número de prisioneros políticos, destaca por su persecución sin tregua de los periodistas digitales. Sus cárceles acogen a 50 de los 68 “ciberdisidentes” encarcelados en 2006. Internet se filtra. La prensa extranjera se somete a vigilancia. Aún más, el Gobierno de

Pek3n ha conseguido que los grandes de Internet, Google, Microsoft, Yahoo, etc. hayan aceptado autocensurar sus cometidos dirigidos al gigante asi3tico en temas, como el del Dalai Lama o de Taiw3n. “Poderoso caballero” es un mercado de 1.300 millones de personas.

Pero lo terrible es que la espiral sigue al alza. Desde enero de este a3o, 37 periodistas y ocho colaboradores han perdido la vida por explicar aquello que diversos poderes f3cticos quieren ocultar.

En Reporteros sin Fronteras causa gran preocupaci3n el secuestro de periodistas. En estos momentos, el corresponsal de la BBC, Alan Johnston, lleva desaparecido en Gaza, desde el 12 de abril, sin otra noticia que un comunicado de un grupo desconocido, las Brigadas de la Unidad y la Yihad, que asegura haberle ejecutado. Reporteros sin Fronteras condena firmemente esta pr3ctica que precisamente atenta contra el mensaje del Islam basado en valores de tolerancia, humanismo y respeto. Johnston dedic3 tres a3os de su trabajo como corresponsal a interesarse por la suerte de los palestinos y a contar las tremendas condiciones que sufre diariamente este pueblo bajo la ocupaci3n de Israel. El a3o pasado 56 periodistas fueron secuestrados en todo el mundo, principalmente en Iraq y en Palestina. Pero tambi3n es pr3ctica frecuente en pa3ses de Ibeoram3rica, como Colombia, en donde los profesionales e la informaci3n son objetivo de grupos paramilitares, del narcotr3fico y de dos guerrillas, no siempre con un final feliz. Por delante de Colombia se sit3a M3xico que en 2006 se ha convertido en el pa3s m3s mort3fero del continente americano.

Las murallas que levantan los gobiernos y los ej3rcitos o toda suerte de milicias se multiplican y refuerzan d3a a d3a. Pero la censura militar m3s estricta, progresivamente perfeccionada en cada guerra y la represi3n impuesta por demasiados gobiernos no evitan que terminen saliendo a la luz atrocidades y abusos cometidos que violan todas las convenciones de derechos humanos. Lo cual es posible gracias a la presencia valiente de corresponsales o de “freelancers” que se convierten en ojos y o3dos del mundo.

Desde Novaya Gazeta Anna Politkovskaya denunciaba la guerra sucia de Chechenia, las derivas autoritarias del presidente ruso Putin.

El caso de la periodista rusa Anna Politkovskaya asesinada el 7 de octubre en su apartamento de Mosc3, es paradigm3tico en este sentido. Desde Novaia Gazeta, Anna denunciaba la “guerra sucia” de Chechenia, las derivas autoritarias del presidente ruso Putin. Su desaparici3n es un signo escandaloso de la degradaci3n de la libertad de prensa en Rusia, desgraciadamente existente en otros muchos pa3ses. Politkovskaya, amenazada durante muchos a3os, se salv3 de dos intentos de acabar con su vida pero no pudo esquivar el tercero. Su muerte ser3 el referente de los casi cien periodistas que cayeron

el a3o 2006 como la de Jos3 Couso lo fue de los 42 que cayeron el 2003. Las especiales circunstancias que rodearon el tr3gico final de estos dos periodistas, la forma en que se fue directamente a por ellos, les han convertido en iconos de la profesi3n m3s peligrosa a d3a de hoy.

Caso similar al de Politkovskaya fue el periodista turco de origen armenio, Harant Duint que fue abatido a tiros en plena calle por haber publicado que en 1915, hubo un genocidio armenio con la matanza de un mill3n y medio de personas de esta nacionalidad por el

Ejército turco. Dwint ya había sufrido dos años atrás seis meses de prisión por hablar de “matanza de armenios”.

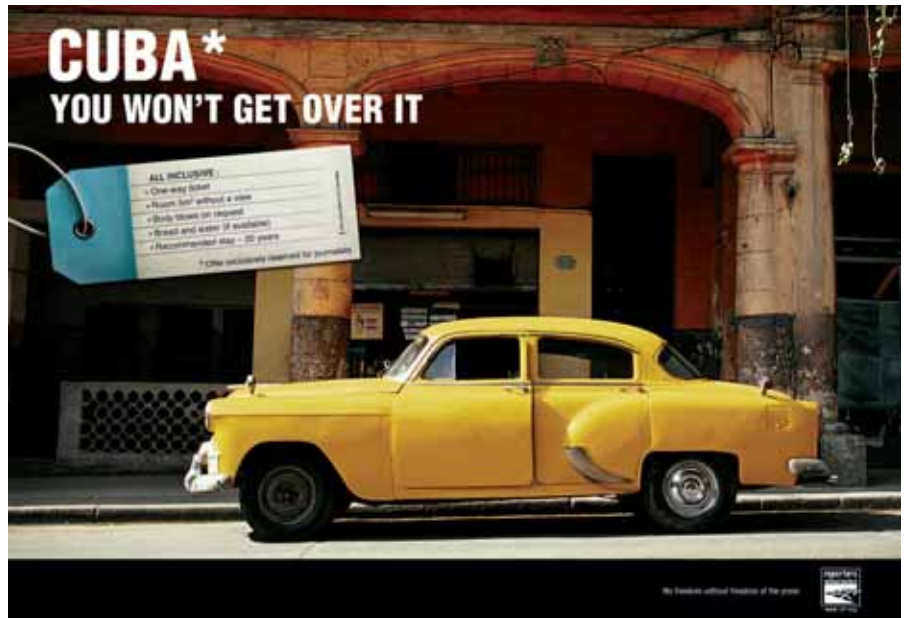
Estos casos nos demuestran que aún en los países en los que, oficialmente, existe libertad de prensa, los periodistas son abatidos para silenciarlos. Sin ningún recato. Sin tan siquiera investigaciones fiables para averiguar la verdad.

En Estados Unidos, los reiterados encarcelamientos de periodistas por negarse a revelar sus fuentes, el mantenimiento al margen de toda legalidad del camarógrafo Sami Al-Haj en el gulag de Guantánamo, la negación a que comparezcan ante la justicia española los tres oficiales que comandaban el tanque que disparó contra el hotel Palestina de Bagdad, matando a José Couso y a Taras Protzyuk, no precisan comentario.

Comentario aparte merecen aquellos países de regímenes totalitarios en que se han cercenado todas las libertades. Cuba es un ejemplo. El periodista independiente, Ricardo Gonzáles Alfonso que cumple prisión en la cárcel Combinado del Este de La Habana desde marzo de 2003, corre peligro de muerte. Su estado de salud delicado desde noviembre del año pasado a causa de una congestión pulmonar se ha agravado desde que la Seguridad del Estado no le proporciona los medicamentos que su salud requiere. Su esposa, Alida Viso Bello, envió el pasado 22 de marzo una conmovedora carta a Reporteros sin Fronteras.

Gonzáles Alfonso fue condenado a raíz de la ola represiva desatada en Cuba contra periodistas independientes y opositores al régimen, defensores de los Derechos Humanos y del Proyecto Varela, desde marzo del 2003 que llevó a 78 disidentes políticos a la cárcel, en aplicación de la “Ley 88 de Protección de la Independencia Nacional y la Economía de Cuba”. Los 78 fueron condenados a penas que van desde 8 hasta 22 años. Entre ellos, 24 son periodistas como Ricardo Gonzáles.

Ricardo pagó –al igual que los restantes 27 periodistas encarcelados con él– un precio muy alto por su dedicación a la prensa independiente. Gonzáles era presidente de la Sociedad de Periodistas Manuel Márquez Sterling y fundó y dirigía la revista “De Cuba” así como la

Cuba es un ejemplo de régimen totalitario en que se han cercenado todas las libertades. Hay una ola represiva contra periodistas independientes y opositores al gobierno.

Biblioteca Jorge Mañach. Su trayectoria profesional es parecida a la de sus compañeros lo mismo que su delito: haber apostado por la libertad de expresión en un país y un tiempo no adecuados.

Rendimos homenaje a estos compañeros que han muerto o se hallan encarcelados por cumplir con su trabajo, ya fuera detrás de un objetivo o cuartilla en mano. Sus voces enmudecieron para siempre, como las de otros periodistas secuestrados, desaparecidos o encarcelados. Pero a Reporteros sin Fronteras no nos silenciarán en la denuncia de estos execrables actos. Acabamos de

empezar un año plagado de viejos conflictos bélicos y de otros que amenazan con estallar. El tablero de Oriente Medio presagia nuevas guerras abiertas en Palestina y en Líbano. Desgraciadamente, en cualesquiera nuevos escenarios de conflictos, el periodista seguirá siendo un enemigo a abatir. Permaneceremos atentos para denunciarlo. Cumpliremos así el objetivo fundamental de nuestra tarea: combatir la voluntad cada vez más implacable y extendida de hacer caer sobre estos crímenes la impunidad y el silencio. ■

La sida a l'Àfrica sudsahariana. Desigualtats en salut relacionades amb el gènere.

Montse Artés

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

L'Àfrica sudsahariana és la regió més pobre del planeta. 33 països africans encapçalen el grup de països més empobrits amb una esperança de vida de 46,3 anys, un índex d'alfabetització d'adults del 63,2% i un índex d'escolaritat del 44% (les dones estan per sota d'aquesta mitjana). Més de la meitat de la població de l'Àfrica negra sobreviu amb menys d'1 dòlar al dia.

El factor gènere i el factor pobresa estan condicionant les desigualtats en salut, concretament respecte a la sida, als països africans. Els elements que citarem en aquest article poden ser perfectament extrapolables a molts altres països empobrits del món.

Àfrica és l'epicentre de la pandèmia de la sida, el gran entrebanc per al desenvolupament del continent. 2/3 de la població mundial infectada viuen a l'Àfrica sudsahariana i 3 de cada 4 persones de 15 a 24 anys infectades són dones (informe global ONUSIDA, 2006).

A l'Àfrica, la via de transmissió més important del VIH (virus de la immunodeficiència humana) és la sexual. Dones i nenes són més vulnerables a la infecció que l'home per diversos motius: un major contingut de

VIH en el semen que en les secrecions vaginals i una major fragilitat de l'epiteli vaginal respecte a la mucosa del penis. A més, en certes parts de l'Àfrica sudsahariana hi ha la creença que les relacions sexuals amb dones verges immunitzen contra la sida (l'home que ho creu pot estar —o no— infectat). Fins i tot en algunes comunitats hi ha la creença que mantenir relacions sexuals amb dones verges pot curar la infecció pel VIH als homes que ja han començat a desenvolupar la sida.

També —des del punt de vista psicosocial— l'estereotip sexual (homes actius, amb capacitat de decisió i dones passives, amb submissió al desig masculí), l'assumpció de rols tradicionals de gènere amb subordinació de les dones als homes, la manca d'informació respecte a mesures

de protecció de la infecció pel VIH, la manca d'habilitats per negociar-ne la utilització, l'acceptació social que els homes tinguin més parelles sexuals que les dones... faciliten l'assumpció de conductes de risc per a la infecció pel virus de la sida per part de les dones.

La subordinació de les dones està dificultant l'empenta econòmica i social necessària per lluitar contra la vulnerabilitat quant a la infecció pel VIH a l'Àfrica, i aquesta posició de subordinació dins la societat fa que no es doni prou importància al que els pot estar succeint en l'àmbit de la salut.

En diferents estudis sobre la sida arreu del món s'ha comprovat l'expansió de la pandèmia en els països en què les dones viuen una situació de misèria i supervivència, i hi ha força consens que l'apropament del benestar social

a tots els sectors de la població, tenint en compte l'existència de discriminació femenina, ha de contribuir a limitar la propagació del VIH. Es reconeix també que l'educació és un aspecte important en la prevenció. A Uganda els estudis indiquen que un infant que no va a l'escola multiplica per tres les probabilitats de ser infectat quan compleixi els 20 anys respecte d'un infant que completi l'educació bàsica (ONUSIDA, 2006).

Les dones són agents de desenvolupament i peces fonamentals per a la millora de la salut pròpia i de la família i per a la seva cura i manutenció. En la majoria dels casos són importantíssimes per a la producció de serveis i de productes destinats a la venda i al consum (elaboració de menjars, de roba, d'estrils diversos...). En moltes ocasions, les dones són també les qui organitzen activitats col·lectives de caire divers (per a la família i per a la comunitat).

Quan estan infectades pel VIH i la sida avança, no tan sols no contribueixen

al benestar familiar sinó que poden suposar una pesada càrrega, i en situacions de més precarietat econòmica i social poden ser fins i tot rebutjades per la família.

Sovint, en el seu rol de "cuidadores" no es permeten el dret de ser cuidades quan emmalalteixen i poden sentir-se culpables quan necessiten ser ateses pels altres. A l'Àfrica subsahariana, les dones tenen més probabilitats que els homes d'infectar-se pel VIH i a la vegada és més probable que siguin elles les que tinguin cura de les persones infectades pel virus (ONUSIDA, 2006).

Si les dones moren prematurament, fet molt probable sense el tractament, els seus infants queden o bé a càrrec d'altres membres de la família o bé es queden sols. Això succeeix sobretot a les grans ciutats, on s'han afeblit els lligams familiars i la mort de les dones provoca que hi hagi nens orfes i que viuen al carrer.¹

La sida, a l'Àfrica i en altres països empobrits, a més del tràgic impacte en

termes humanitaris, està posant un fre al desenvolupament dels seus pobles i a la consecució dels objectius del mil·lenni.¹

Hi ha factors externs darrere la pobresa a l'Àfrica negra

La sida depèn molt de cada estat i de com estan els seus sistemes de salut (Luiz Loures, director adjunt per a Iniciatives Globals d'ONUSIDA).

Hi ha factors externs darrere la pobresa a l'Àfrica negra i tenen molt a veure amb actuacions i amb el model polític i econòmic dels països rics: el deute extern i l'alta taxa d'interès del préstec junt amb la poca solvència econòmica (per la gran davallada de preus dels seus productes en el mercat internacional) són les principals causes de l'empobriment.

Amb els escassos diners procedents de les seves exportacions els països empobrits han de pagar el préstec generador de deute extern.

¹ 1r: erradicar la pobresa extrema i la fam; 2n: aconseguir l'ensenyament primari universal; 3r: promoure la igualtat entre gèneres i l'autonomia de les dones; 4t: reduir la mortalitat infantil; 5è: millorar la salut materna; 6è: combatre la infecció pel VIH, el paludisme i altres malalties; 7è: garantir la sostenibilitat del medi ambient; 8è: fomentar una associació mundial per al desenvolupament.

Dos terços de la població mundial infectada per la sida viu a l'Àfrica Subsahariana, i tres de cada quatre persones de 15 a 24 anys infectades, són dones.

Perquè es concedeixi un nou préstec a un país empobrit, per pagar un deute anterior, el G8, l'FMI i el BM imposen les seves condicions: que el país que rep els diners s'estrenyi el cinturó, és a dir, que apliqui uns certs plans d'ajust estructural. Aquests plans inclouen retallades en els pressupostos estatals en habitatge, educació i salut, les conseqüències de les quals recauen sobre les persones més desfavorides.

Així, els préstecs per a ajut al desenvolupament es solen convertir en préstecs que contribueixen a augmentar el subdesenvolupament. El desenvolupament és un fenomen endogen. Cap país del món s'ha desenvolupat a partir d'ajuts estrangers. Són les multinacionals les que hi surten novament guanyant (Mbuyi Kabunda, República Democràtica del Congo,

professor de relacions internacionals, Universitat de Basilea, membre de Sodepaz).

El Pla Àfrica

El maig de 2006 el govern espanyol aprova a corre-cuita un pla que sembla voler afrontar la part que li pertoca en la situació de pobresa del continent africà i en la situació d'intent de fugir de la misèria de la seva població: el Pla Àfrica.

El Pla, però, ha estat qualificat pels sectors socials més crítics com a resposta forçada únicament a l'augment d'arribada de cayucos africans a les illes Canàries. No obstant això, el Pla reconeix que l'Àfrica és la regió més pobra del planeta i que mentre no canviïn les relacions de desigualtat

entre països continuarà el flux migratori de països empobrits cap a països enriquits.

En el document no s'indica que l'Àfrica és un continent ric en recursos naturals (petroli, gas natural, diamants, minerals diversos...) ni que el proteccionisme del sector agrari dels Estats Units i de la Unió Europea dificulten les exportacions africanes i en canvi afavoreixen les importacions.

Hi ha països tradicionalment productors d'arròs i cereals que han deixat de cultivar per a l'autoconsum per dedicar-se totalment al conreu de productes demanats pel mercat internacional. Els productes no cultivats, i base de la seva dieta, els han d'importar a preus sovint prohibitius. Alguns països, com Costa d'Ivori, sent un dels principals

productors del cacau i del cafè que es consumeixen arreu del món, es troben altament empobrits, entre altres motius pel deute extern i perquè els guanys dels seus obligats monocultius se'ls enduen ara les transnacionals (la Nestlé, per exemple).

El Pla Àfrica concreta també aspectes de la política espanyola cap al continent africà no gaire beneficiosos per rebaixar-hi l'empobriment: el finançament públic per a la internacionalització d'empreses espanyoles a l'Àfrica (a Costa d'Ivori, per exemple, han tancat la majoria de negocis locals de fabricació de ceràmica per enrajolar les cases: ara la importen de València!).

Autopromoció sanitària a l'Àfrica negra

La situació de la societat africana no pot esperar i, sovint, quan el govern de l'estat no dona resposta a les necessitats de la població, aquesta s'organitza en un intent de supervivència i de millora creant importants xarxes de suport

comunitari. És factible que a molts països els ministeris de Sanitat es puguin fer càrrec de la gestió de les estructures creades en projectes de cooperació, però cal no oblidar que hi ha estructures gestionades per la societat civil que estan funcionant molt bé (Solange Koné, Costa d'Ivori, Association de Soutien a l'Autopromotion Sanitaire et Urbaine i membre del Comitè per a l'Abolició del Deute Extern als Països Empobrits).

La Foundation Akwaba a Côte d'Ivoire, contrapart del projecte de cooperació del Consorci Farmamundi, Fundació Akwaba i Lliga dels Drets dels Pobles, està fent la sensibilització a Bouaké — una de les ciutats importants del país— perquè les dones acudeixin a fer-se la prova de detecció d'anticossos. Tasca àrdua, en primer lloc perquè la sida està molt estigmatitzada i les dones no volen ser vistes quan s'aproximen als llocs on fan les proves. En segon lloc els costa anar a aquests punts sanitaris perquè l'anàlisi de sang els dirà si estan

infectades pel VIH o no ho estan. Si ho estan, l'economia de la majoria de persones del seu entorn no permetrà que facin el tractament. Per què han de voler saber que estan condemnades a una mort prematura?

Malgrat tot, les dones s'organitzen i no tan sols creen xarxes de suport davant l'abandó i la indiferència de molts dels poderosos del primer món, sinó que també denuncien la militarització i la perpetuació dels conflictes i els interessos econòmics que hi ha darrere (petroli, gas, diamants, altres minerals...) i la degradació mediambiental per part d'empreses transnacionals que aposten per aconseguir el control de cotitzats recursos naturals.

Cal canviar la imatge de la societat africana i ser conscient que, sense pals a les rodes, és totalment autònoma i capaç de trobar respostes i solucions als seus problemes. ■

Les dones africanes s'organitzen a través de xarxes per fomentar el suport comunitari i també per denunciar la militarització, la perpetuació dels conflictes i els interessos econòmics ocults.

Ja és hora que els nostres diners pensin com nosaltres

Jordi Marí, director de FETS

Probablement, la majoria de nosaltres no ens fem gaires preguntes sobre com gestionem el nostres diners i les conseqüències que se'n deriven. El primer pas que podem donar, doncs, és plantejar-nos algunes preguntes.

- Saps quins són els valors de la teva entitat financera?
- Consideres que la teva entitat financera és transparent en les seves actuacions?
- Amb quins criteris escullis una entitat o una altra?
- Saps què fa la teva entitat financera amb els teus diners?
- Saps si els teus diners serveixen per fabricar armes o contaminar el medi?
- Penses que és lícit obtenir beneficis a qualsevol preu, encara que finalment es destinin, en part, a activitats socials?
- Gestiones els teus diners en sintonia amb els teus valors?
- Creus que els teus diners poden col·laborar en el desenvolupament de les persones i els pobles?
- Creus que els teus estalvis poden contribuir a canviar el sistema econòmic actual?
- Com t'agradaria que fos el teu banc ideal?

Preguntes com aquestes, cada vegada ens les fem més persones i amb major freqüència. Les persones estem interessades a saber quines són les conseqüències, immediates i finals, de les nostres decisions. I no només a conèixer-les sinó a prendre-hi un paper actiu i intervenir-hi. En el marc d'aquest qüestionament apareixen diversos tipus de respostes que es poden agrupar en el que anomenem consum responsable.

Les finances ètiques i, dintre d'elles, la banca ètica són una resposta activa a aquestes interpel·lacions.

Què aporten les finances ètiques?

Les finances ètiques incorporen una perspectiva ètica al conjunt del procés de finançament. Aquest és un canvi transcendental en la mesura que

l'adopció de criteris ètics inclou el benefici social en les decisions de les entitats financeres i li dóna la mateixa importància que al benefici crematístic. És a dir, l'impacte social de l'activitat de l'entitat financera esdevé substancial i motiu i finalitat ineludibles.

Són un fenomen d'abast mundial que basen la seva força en la seva senzillesa: quelcom tan simple com incorporar l'ètica a les decisions diàries d'estalvi i d'inversió pot tenir un gran efecte transformador. Sabent on van els nostres estalvis influïm en quins tipus d'activitats es financen i, per tant, quin tipus de societat estem construint.

Quins són els principis ètics?

Endinsar-se en la definició d'ètica és quelcom molt complex i objecte constant d'estudi al llarg de la història del pensament. Tanmateix, des de la perspectiva de les finances ètiques

s'estableix l'ètica a partir d'uns quants paràmetres assequibles que es poden resumir en la recerca d'un impacte social positiu de la seva activitat.

Des de l'òptica de FETS (Finançament Ètic i Solidari) els principis clau serien:

- Principi d'ètica aplicada: l'ètica com un procés de reflexió contínua en l'aplicació dels criteris d'inversió i concessió de crèdits.
- Principi de coherència: fer servir els diners de forma coherent amb els nostres valors.
- Principi de participació: la presa de decisions s'efectua de forma democràtica. No es tracta tan sols que els socis votin, sinó que han de poder participar en la definició de les polítiques bàsiques de l'entitat.
- Principi de transparència: cal oferir informació regular i pública

de totes les activitats i les seves conseqüències.

- Principi d'implicació: les entitats de finançament ètic han d'anar més enllà de la fixació d'uns criteris negatius o d'exclusió i han de definir la seva política d'inversió seguint criteris positius per tal de transformar la societat.

Els principis ètics tenen, com es pot veure, implicacions en les entitats que van molt més enllà de l'ús dels fons que administren. Són principis que recorren i marquen profundament l'entitat, no tan sols la seva activitat, sinó també la seva actitud i el seu compromís.

Un banc ètic és simplement un banc que aplica en la seva activitat els criteris ètics que anteriorment hem mencionat.

No hem d'oblidar, però, que és un banc, i això significa que ha de ser capaç d'assegurar el retorn dels seus fons als

dipositants i que ha de poder també garantir la seva pròpia continuïtat. És a dir, ha de ser viable com a banc, ha de ser capaç de funcionar generant benefici per tal de cobrir els seus costos, remunerar els dipòsits que rep i créixer.

Així, doncs, un banc ètic té un doble objectiu:

- Funcionar d'acord amb els criteris ètics.
- Ser viable econòmicament.

Un banc ètic situa aquests dos objectius al mateix nivell i es defineix justament pel fet de considerar-los no només compatibles sinó necessàriament complementaris. Per a un banc ètic, ser viable econòmicament és indispensable, però no suficient; cal ser-ho respectant els criteris ètics i finançant activitats amb un impacte social positiu.

En coherència amb aquest plantejament, la valoració dels projectes que sol·liciten finançament a un banc ètic també es fa des d'aquesta doble perspectiva: la capacitat de retornar els

diners prestats i l'impacte social generat per l'activitat a finançar. S'avalua, doncs, el risc financer, com en qualsevol entitat financera, però també es fa una avaluació social del projecte.

Per altra banda, la banca ètica i la banca tradicional no tan sols es diferencien en què fan, sinó també en com ho fan. Sembla clar que hi ha productes, operacions, mercats, actituds en els quals, per pròpia voluntat i decisió, la banca ètica mai entrarà. Però més enllà d'això, l'operativa d'un banc ètic és similar a la d'un banc tradicional. Ambdós financen, és a dir, recapten fons de qui és capaç d'estalviar-ne i en deixen a qui en necessita per tirar endavant un projecte. I, per tant, el ventall de productes que es poden oferir des de la banca ètica és molt similar al de la banca tradicional.

La diferència es troba, doncs, en el valors i els objectius que es persegueixen. La banca ètica busca uns objectius totalment diferents i per això utilitza els mateixos mitjans però d'una altra manera.

La banca ètica té com a objectiu finançar projectes que siguin viables econòmicament i que tinguin un impacte social positiu.

Quines finances ètiques trobem a Catalunya?

Oikocredit Catalunya

És una cooperativa mundial que finança projectes a les zones més pobres del món. Atorga préstecs a projectes productius que donin feina i ingressos a les persones més desfavorides, fomentin la promoció de la dona i garanteixin el respecte pel medi ambient. L'any 2000 es va crear Oikocredit Catalunya, que capta fons al nostre país per invertir-los a Oikocredit Internacional, que és qui els gestiona. L'oficina catalana difon aquest model, capta inversors i tramita els interessos i la devolució de les inversions per als seus socis.

www.pangea.org/oikocredit

Coop 57

És una cooperativa que neix un col·lectiu de treballadors acomiadats decideix posar una gran part de la seva indemnització al servei de la creació de cooperatives. Des d'aleshores ha crescut i actualment ofereix serveis financers al conjunt de l'economia solidària seguint els principis de la banca ètica. Els seus recursos es destinen a préstecs per a projectes d'economia social que promoguin l'ocupació, el cooperativisme, l'associacionisme i la sostenibilitat. En aquests moments, els recursos propis de Coop 57 provenen d'aportacions de les entitats associades i de contribucions personals dels socis i sòcies.

www.coop57.coop

Triodos Bank

D'origen holandès, Triodos Bank és la primera banca ètica que es va implantar a Espanya l'any 2004, quan ja era un referent de la banca ètica europea. Centra les seves inversions, fonamentades en criteris ètics, en tres àmbits: el medi ambient, l'àmbit social i la cultura. Entre els productes que ofereix, hi podem trobar l'ecodipòsit o el compte just d'estalvi, que destina un percentatge dels interessos generats a projectes de sensibilització i desenvolupament del comerç just promoguts per IDEAS, Intermón Oxfam i Setem, sense disminuir la rendibilitat per a l'estalviador, si aquest no ho desitja. El Triodos Bank té una oficina oberta, a Barcelona (2006).

www.triodos.es

Projecte FIARE

La Fundación Inversión Ahorro Responsable (FIARE), una plataforma que agrupa 52 organitzacions d'Euskadi, ha posat en marxa el Projecte Fiare amb l'objectiu de construir la primera banca ètica i ciutadana nascuda a Espanya. El Projecte Fiare, des de l'any 2005, ofereix finançament a activitats econòmiques amb un impacte social positiu i una sortida a qui vulgui que els seus estalvis es dediquin a projectes afins amb els seus principis. En una primera fase, FIARE actua com a agent de la Banca Popolare Etica, la primera entitat financera ètica d'Itàlia, i el projecte es construeix a partir de l'associació d'entitats al llarg del territori. A Catalunya, el Projecte Fiare ja compta amb una trentena d'entitats associades i obrirà la seva primera oficina durant el 2007, per facilitar la captació d'entitats i persones que vulguin donar suport al primer projecte propi de banca ètica i començar a finançar projectes. www.fiare.org ■

El cinema documental

Isabel Ruíz

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

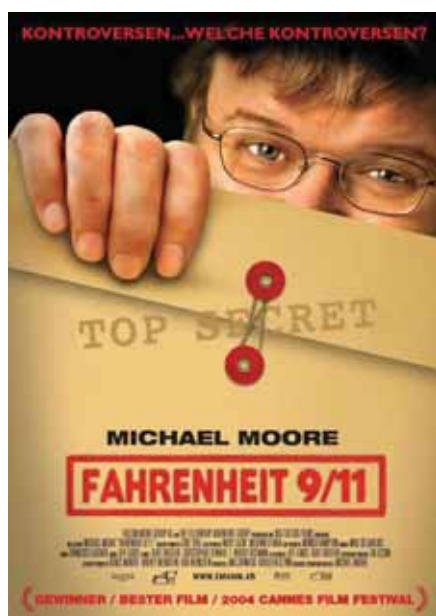
Fragment de la pel·lícula *Fahrenheit 9/11* de Michael Moore.

Darrerament ha crescut a tot el món l'interès pel cinema documental. No és estrany, doncs, que el seixantè festival de Canes celebrat recentment hagi presentat dins de la secció oficial *Rebelión. El asunto Litvinenko*, film documental que no figurava al programa, com una de les grans sorpreses. Realitzat per Andrei Nekrasov, té com a punt de partida l'assassinat per enverinament radioactiu de l'antic espia Litvinenko, instigat per Vladimir Putin. Litvinenko havia denunciat la participació dels serveis secrets russos en diferents atemptats, un d'ells atribuït oficialment als txetxens. Nekrasov investiga la responsabilitat de Putin en aquests fets així com l'origen de la fortuna personal del líder rus.

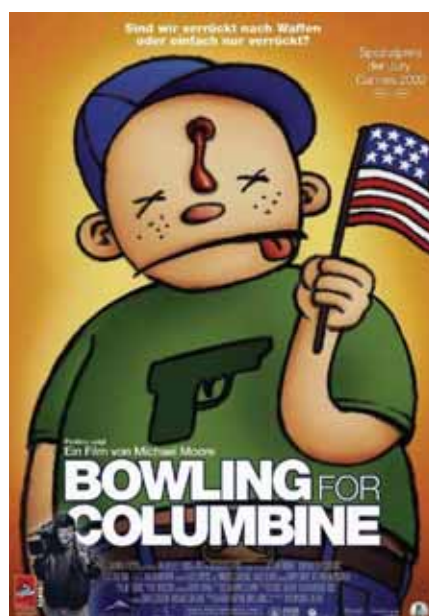
Les pel·lícules de Michael Moore *Bowling for Columbine* o *Fahrenheit 9/11*, i l'exvicepresident demòcrata Al Gore, que ens allibera sobre els perills del canvi climàtic i l'escalfament global a *Una veritat incòmoda*, han contribuït sens dubte a divulgar entre el gran públic aquest gènere cinematogràfic.

Què tenen en comú aquests films? Sota el rètol "cinema documental" apleguem un conjunt heterogeni de llargmetratges o curtmetratges que utilitzen la realitat com a matèria primera, tot defugint la ficció. És clar que els autors tenen una determinada forma d'estar en el món i també una forma concreta de mirar-se'l. Els realitzadors de documentals cinematogràfics, per tant, no tenen cap pretensió d'objectivitat, i això els diferencia dels autors de reportatges periodístics, que sí que en tenen, o n'haurien de tenir.

D'altra banda, el documental s'associa sovint a la recuperació de la memòria històrica, i té un component de crítica, ja que moltes vegades dona veu i imatge a aquells als quals sempre es

A *Fahrenheit 9/11* es repassen els aspectes més foscos de l'11-S.

La denúncia del fàcil accés a les armes de la societat nordamericana i el seu poc control és el tema central d'aquest film.

Basilio Martín Patiño va dirigir l'any 1974 *Queridísimos verdugos*, documental en que els protagonistes són tres botxins de l'Espanya dels principis dels 70. Un d'ells va ser l'executor de Puig Antich el mateix any en que es va gravar el documental.

nega. Per això el cinema documental que podríem anomenar social o inclús polític esdevé una eina important per a la reflexió. Per últim cal dir que el documental té vocació pedagògica, ja que mostra aspectes de la realitat que freqüentment resten amagats.

Si fem una mica d'història, podem afirmar que el cinema va néixer precisament com a documental, ja que no era altra cosa filmar els treballadors sortint de la fàbrica, com va fer Luis Lumière l'any 1895. Però és *Nanuk*

l'esquimal (1922), dirigit per Robert Flaherty, el primer documental en el sentit estricte, i el seu autor està considerat com el pare del gènere. Ell ja defensava que el cinema documental és una visió personal més que un retrat objectiu de la realitat.

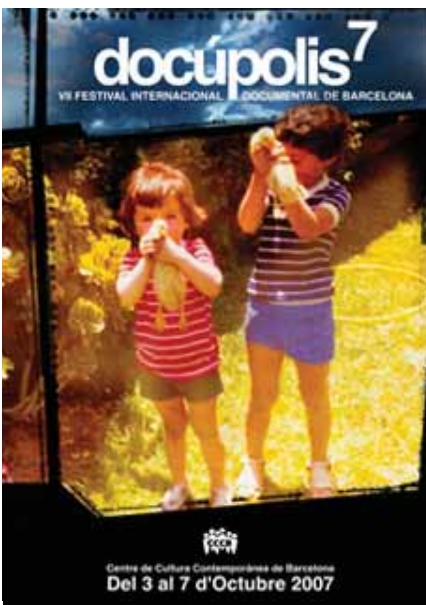
Malgrat l'esmentat èxit del gènere, són poques les ocasions en què es pot gaudir d'aquest cinema a les sales de projecció, ja que és ara per ara un gènere minoritari, tant pel que fa a la producció com a la distribució i exhibició.

Sortosament, els festivals especialitzats cobreixen aquest buit. *Docúpolis*, Festival Internacional Documental de Barcelona, celebrarà la setena edició el proper mes d'octubre al Centre de Cultura Contemporània. Agraïm, d'altra banda, la iniciativa dels cinemes Verdi de Barcelona, que ofereixen El Documental del Mes dintre del projecte CinemaNet Europe, que organitza Paral·lel 40, amb el suport de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (www.eldocumentaldelmes.com).

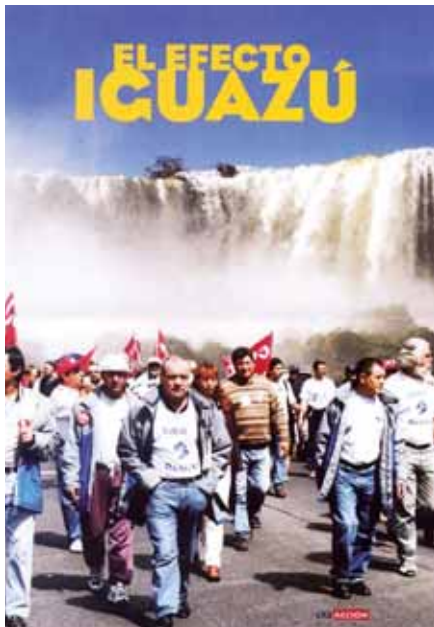
En altres ocasions, en aquesta secció de la Papers, hem seleccionat documentals que s'esqueien per la seva temàtica.

Avui volem destacar de la filmografia documental alguns títols realitzats per directors espanyols o llatinoamericans, que mostrem a tall d'exemple.

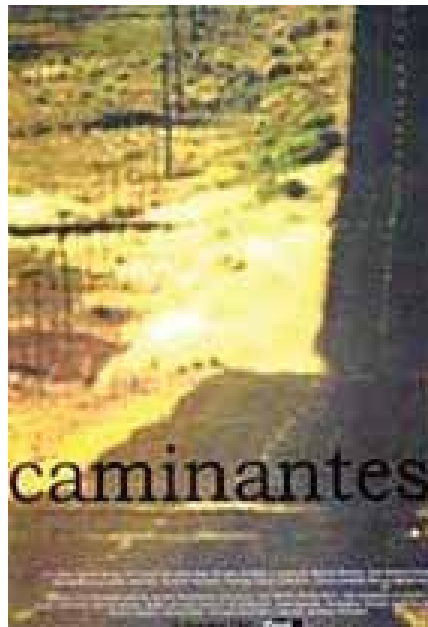
En la història del documental a Espanya tenen un lloc destacat dos títols: *Queridísimos verdugos* (1974), de Basilio Martín Patino, i *Asaltar los cielos* (1996) de Javier Rioyo. En el primer, els botxins Bernardo Sánchez Bascuñana, Vicente Copete i Antonio López Sierra expliquen detalls de la seva vida així com les condicions de la feina, per a ells una feina com qualsevol altra. El primer va morir poc després de rodatge; el segon va acabar a la presó, sembla que acusat de pederàstia; el tercer va executar Salvador Puig Antich a la presó Model la matinada de l'1 al 2 de març de 1974. En el repàs dels condemnats recents que van ser víctimes del garrot, sorprèn el contrast entre les declaracions de psiquiatres, advocats o funcionaris de presons i les dels botxins, de tal manera que s'expressa amb molta contundència la falta de compassió o sensibilitat d'aquests homes envers el patiment o la mort, que per a ells va esdevenir una manera de guanyar-se el pa. El seu testimoni permet imaginar l'abast de la misèria moral d'aquell règim i d'aquell país.

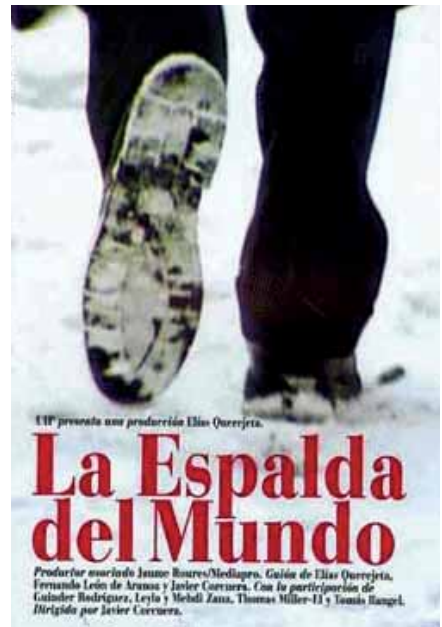
El festival de documentals del CCCB, Ducòpolis, arriba enguany a la seva setena edició.

Cartell del documental sobre l'empresa Sintel, El efecto Iguazú.

Caminantes retrata la marxa del EZLN de Chiapas a Mèxic DF l'any 2001.

Fernando León de Aranoa i Elías Querejeta denuncien la violació de drets humans a través de 3 històries situades a Perú, al Kurdistan i Texas.

El segon, *Asaltar los cielos*, repassa la biografia de l'assassí de Lev Trotsky, Ramon Mercader (1914-1976), l'estalinista català que, instruït pel KGB, va infiltrar-se en els cercles trotsquistes i el 20 d'agost de 1940 va clavar un piolet al crani del líder bolxevic.

Amb *El efecto Iguazú* (2002) entrem en els documentals més recents. Dirigit pel realitzador Pere Joan Ventura, amb guió de la periodista Georgina Cisquella i produït de manera solidària i solitària per Cre-Acción Films, mostra la lluita dels 1.500 treballadors de SINTEL, filial de Telefónica, durant els 187 dies (del 29 de gener al 3 d'agost de 2001) que van estar acampats a la vora del passeig de la Castellana de Madrid, en l'anomenat Campament de l'Esperança. La pel·lícula compta amb els testimonis de suport de nombroses personalitats de món de la cultura, entre les quals hi ha el premi Nobel José Saramago, els cantautors José Antonio Labordeta i Luis Pastor i l'actor Gran Wyoming. Menció especial mereix l'aportació del músic Manu Chao, que ha cedit desinteressadament alguns dels seus temes que formen part de la banda sonora del llargmetratge. El títol prové de la metàfora següent: el model de capitalisme econòmic

globalitzador és com el corrent d'un riu aparentment en calma. Els treballadors són com pescadors en una barca sobre aquest riu. Només quan hi ets ben a prop és quan aprecies la velocitat del corrent que t'arrossega. Un corrent de neocapitalisme especulador, d'una tal magnitud, que tractes de fer senyals, cridar per advertir la resta de pescadors que s'ha de fer alguna cosa si no vols acabar engolit per la gola... la cascada del riu Iguazú. La pel·lícula va ser premiada en la SEMINCI (Semana Internacional del Cine) de Valladolid i va obtenir el premi Goya al millor documental l'any 2002. Els diners que es recullen estan destinats a l'associació dels treballadors de Sintel.

Fernando León de Aranoa és un director que ha sorprès gratament per la qualitat i el compromís de les seves pel·lícules argumentals: *Barrio* (1998), *Los lunes al sol* (2002), o *Princesas* (2005), entre d'altres, on aborda diferents situacions colpidores de la realitat social. Ha conreat a més a més el documental en diverses ocasions. Així, l'any 2001 va estrenar *Caminantes*, sobre la marxa promoguda per l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional en el seu camí des de l'estat de Chiapas fins a la capital del país, Mèxic DF. Durant la marxa van

travessar una de les zones més pobres del país, on la comunitat indígena de Nurio, a l'altiplà mexicà, els va rebre amb expectació. El documental inclou una entrevista amb el subcomandant Marcos, l'home de la pipa i la cara tapada que s'ha convertit en el portaveu de les reivindicacions indigenistes i en un símbol de l'antiglobalització.

Fernando León de Aranoa, amb Elías Querejeta, va escriure el guió de *La espalda del mundo* (2000), que va rodar el director peruà Javier Corcuera, el qual afirmava: "Esta es una historia sobre la vida en la espalda del mundo, donde habitan los otros, los que no tienen derechos, los que no tienen nada. Queríamos hacer una película sobre ellos, con ellos. Empezamos trabajando con las herramientas de la ficción y luego los personajes nos guiaron por otro lado, donde la realidad impuso sus leyes".

La pel·lícula està dividida en tres parts. La primera, anomenada "El nen", és la història de Guinder, d'onze anys, que treballa picant i carregant pedres als afores de Lima. És un dels quatre milions de nens peruans obligats a treballar per ajudar les seves famílies.

La segona part, "La paraula", tracta de la situació del poble kurd. Mehdi Zana viu exiliat a Estocolm; va ser el primer alcalde kurd de Diyarbakir, la principal ciutat del Kurdistan turc. Durant el cop d'estat de 1980 fou empresonat durant setze anys. Ell narra la situació de la seva esposa, Leyla Zana, la primera dona kurda escollida diputada, avui empresonada a Turquia, mentre espera l'arribada dels seus fills.

Per últim, "Lavida" té com a protagonista Thomas Miller-El, al corredor de la mort des de 1986, a Texas, acusat de robatori i assassinat malgrat que ell sempre ha manifestat la seva innocència.

Per acabar afegirem que organismes com la UNICEF o Metges sense Fronteres han fet ús d'aquest mitjà per donar a conèixer determinades realitats que normalment no ocupen les portades dels diaris.

En el mundo, a cada rato (2004) és un documental produït per la UNICEF conjuntament amb la productora Tus Ojos. Cinc realitzadors i realitzadores donen la seva visió sobre cinc prioritats per al desenvolupament integral de la infantesa. Patricia Ferreira dirigeix *El secreto mejor guardado*, protagonitzat per en Ravi, un nen seropositiu que viu amb la seva àvia a Agaram, al sud de l'Índia. La malaltia desperta suspicàcies i rebuig entre el veïnat, de tal forma que ha de recórrer cada dia una llarga distància per poder assistir a l'escola d'un altre poble. La seva il·lusió és aconseguir els diners necessaris per comprar-se l'uniforme i participar en el festival escolar. En Ravi no té possibilitats d'accedir als medicaments, que són molt cars. *La vida efímera* (Pere Joan Ventura) transcorre a Guinea Equatorial. Vicenta, filla de mare espanyola i pare guineà, torna a Malabo, la ciutat que va abandonar quan era nena, per treballar a l'Hospital General. A través del seu treball, descobreix algunes de les plagues del continent africà, com el paludisme, que a Guinea Equatorial segueix sent la principal

causa de mortalitat infantil. *Las siete alcantarillas* (Chus Gutiérrez), situada a l'Argentina, aborda el problema de la pobresa extrema. Maca, una nena de set anys, viu amb la seva família en unes condicions molt precàries als afores de la ciutat.

A *Hijas de Belén* (Javier Corcuera), la protagonista, Eusebia, avui una dona molt gran, explica que va viure la infància amb els joberos a l'interior de la selva amazònica. Als deu anys va anar a viure al barri de Belén, a la ciutat d'Iquitos (Perú) amb la intenció d'anar a l'escola. Mai va aprendre a llegir i a escriure perquè va haver de treballar des de petita. Tres generacions més tard, la història es repeteix amb la Nancy i les seves amigues, unes nenes que treballen al mercat.

Per últim, *Binta y la gran idea* (Javier Fesser), el darrer curtmetratge, ens permet un somriure que agraïm de tot cor. En un poble del sud del Senegal, hi viu Binta, que va a l'escola i està molt contenta perquè aprèn moltes coses. La seva cosina Soda, al contrari, s'ha de quedar a casa perquè el seu pare opina que les dones a l'Àfrica s'han de dedicar a les tasques domèstiques. A través d'una representació teatral feta pels nois i noies del poble, Soda aconseguirà que el pare canviï de parer. Mentrestant, el pare de Binta, un humil pescador, està obsessionat a dur a terme una idea que li ha passat pel cap.

Per la seva banda, l'actor Javier Bardem ha produït *Invisibles* (2007) per a Metges sense Fronteres. Estrenat amb força èxit a la Berlinale, inclou cinc històries de víctimes de conflictes oblidats, dirigits per Wim Wenders, Isabel Coixet, Fernando León de Aranoa, Mariano Barroso i Javier Corcuera. Els temes, tractats amb sobrietat i en algun cas amb un llenguatge cinematogràfic bellíssim, són els efectes del mal de Chagas a Bolívia, les agressions sexuals a dones a la República Democràtica del Congo, el segrest de nens per convertir-

los en soldats a Uganda, la malaltia de la son a l'Àfrica Central, i els desplaçats de la guerra a Colòmbia.

Els documentals són una finestra oberta al món; ens informen, ens acosten experiències i ens porten cap a la reflexió crítica. Això sí, si hi esteu interessats els haureu d'anar a cercar en sessions de cineclub, cicles de cinema sobre els drets humans i solidaritat o festivals especialitzats.

Per a una aproximació al documental a Catalunya, vegeu el número 3 de la revista Raccord de l'any 2006. (<http://www.cineclubsabadell.org/recursos/recursos/doc117.pdf>). ■

Javier Corcuera amb un dels personatges del documental *Hijas de Belén*.

Cartell del documental *En el mundo a cada rato*.

Bibliografia destacada

Tots aquests llibres els podeu consultar a la Biblioteca de la Lliga

Estados peligrosos.

Oriente Medio y la política exterior estadounidense.

Noam Chomsky i Gilbert Achcar.

Paidós – Estado y Sociedad, 148 – Editorial Paidós Iberica, SL.

Barcelona, 2007 – 349 pàgines

Orient Mitjà és una zona inestable, posseïdora d'immensos recursos i escenari de freqüents crisis i llargs conflictes, el que la converteix en una de les principals fonts de tensions internacionals i en un dels espais en els que la intervenció dels Estats Units es fa més patent. Dos dels més aguts analistes d'aquesta part del món són Noam Chomsky, implacable crític de la política exterior dels Estats Units, i Gilbert Achcar, un dels principals coneixedors de l'Orient Mitjà, on ha viscut durant molts anys. En la seva primera obra conjunta, Chomsky i Achcar aporten el seu profund coneixement de la dinàmica interna de l'Orient Mitjà i del paper dels EUA en la zona. Aborden qüestions clau tals com el terrorisme, el fonamentalisme, les conspiracions, el petroli, la democràcia, l'autodeterminació, l'antisemitisme i el racisme antiàrab, sense oblidar la guerra d'Afganistan, la invasió i ocupació d'Irak, el conflicte armat entre Israel, Hamàs i Hezbolà i les fonts de la política exterior dels EUA. De la mà de dos grans especialistes, aquesta obra és la millor introducció per a tots els lectors que desitgin comprendre les complexes qüestions relacionades amb l'Orient Mitjà des d'una perspectiva compromesa amb la justícia i la pau.

La tierra es plana.

Breve historia del mundo globalizado del siglo XXI.

Thomas Friedman

mr – ediciones

Madrid, 2007 (6a. edició) - 495 pàgines

Per què el segle XXI serà recordat per haver donat llum a una nova era de globalització, la de "l'aplanament del món"? Què vol dir que els individus de diferents punts del planeta poden competir per un coneixement global? Estem assistint a la reorganització de les empreses i les societats en les que actuen? Thomas Friedman, un dels periodistes més respectats i influents del món, i guanyador de tres premis Pulitzer, afirma amb un estil brillant, amè i directe que en la història s'han produït tres grans eres de globalització. En l'actual, assistim al poder dels individus per col·laborar i competir a escala global, sent possible que tots puguin accedir als mateixos centres de coneixement i crear així una única xarxa universal que donarà lloc a una espectacular era de prosperitat i innovació. Però aquesta "mort de les distàncies" significa que el món s'ha reduït i aplanat tant i tan depressa que no ens ha donat temps d'assumir esta nova situació? Friedman desmitifica aquesta fascinant imatge global que es desplega davant dels nostres ulls. Ens explica com es va produir aquest aplanament del món, quines implicacions tindrà a nivell estatal i individual i com poden (o deuen) adaptar-se els governs i les societats.

Sobre la guerra. La paz como imperativo moral.

Howard Zinn

Debate,

Barcelona, febrer 2007 - 319 pàgines

"La majoria de les persones veuen la guerra com quelcom dolent, però també com un possible mitjà per aconseguir quelcom de bo". Amb un profund sentit crític i un exhaustiu coneixement de les raons històriques i econòmiques, el professor Howard Zinn, pacifista radical i un dels pensadors més incisius de la vida acadèmica nord-americana, fa un recorregut dels diferents conflictes bèl·lics amb la finalitat d'escodrinjar les raons que han dut als governs dels Estats Units a llançar-se a la guerra com a recurs.

Niños soldado. Cuando los niños van a la guerra.

Jimmie Briggs

Editorial Océano

Barcelona, 2007 – 188 pàgines.

La jove Ida va lluitar durant tres anys com la facció femenina dels Tigres Tamils de Sri Lanka, una de les guerrilles més violentes i temudes del món. François, un noi ruandès de catorze anys, de mare tutsi i de pare hutu, va ser obligat per membres de la milícia hutu a assassinar a cops de matxet als seus nebots tutsis. Gueso, amb solament quinze anys va servir amb orgull al Bloc Cacic Nutibara, un grup paramilitar de San Pablo (Colòmbia) format per tres mil membres, un centenar d'ells menors. Ida, François, Gueso són solament tres rostres i tres veus entre els més de 250.000 nens, en la seva majoria menors de quinze anys, que participen activament en conflictes armats. La utilització de nens soldats per a les guerres, no és un fenomen nou, però sí que s'ha tornat molt més important arrel de la seva repercussió mediàtica i de l'increment d'armes automàtiques en els conflictes bèl·lics. Durant els darrers sis anys, el periodista Jimmie Briggs ha investigat, escrit i parlat amb aquests nens a Uganda, Ruanda, Sri Lanka, Colòmbia i Afganistan. *Niños soldado* ens porta al front, on aprenen a matar; a les aldees i centres de reinserció on es debaten per superar l'horror viscut i iniciar una nova vida. Els commovedors relats de nens que un dia varen ser o que encara segueixen sent soldats revelen com foren reclutats, com van viure i quines són les seves expectatives. L'autor ens ofereix una mirada personal i molt pertorbadora dels conflictes armats del segle XXI.

La segunda revolución china.

Una década como embajador en Beijing.

Eugenio Bregolat

Edicions destino – imago mundi

Barcelona, març 2007 – 438 pàgines

En el darrer quart de segle, Xina ha experimentat un creixement econòmic no superat per cap país en la història i que altera profundament l'ordre geopolític global. Segons el Banc Mundial, "Xina ha fet en una generació el que a la majoria de països li ha costat segles". El país és cada dia més ric, educat, informat i obert: hi ha noves classes socials i una nova mentalitat. El creixement econòmic dóna una nova legitimitat al Partit Comunista, però per altra banda el debilita de mil maneres. Amb la perspectiva privilegiada que li dóna haver estat ambaixador d'Espanya en dues ocasions (entre 1987 i 2003), Eugenio Bregolat ens ofereix una profunda i accessible explicació d'aquesta "nova revolució" que ha situat al país en el camí d'una supremacia mundial cada vegada més imminent.

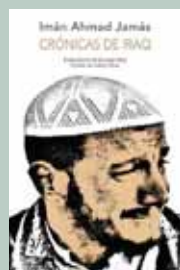
El llibre inclou una comparació de les reformes a Xina i a Rússia, una anàlisi original dels successos de Tiananmen de 1989 i una mirada al futur, inclòs l'escenari de l'evolució interna del sistema polític xinès. L'obra subscriu el protagonisme central de Deng Xiaoping, considerat una de les grans figures del segle XX. Ell va popularitzar una antiga dita, quintaessència del pragmatisme xinès, síntesi perfecta del període analitzat: "És igual que el gat sigui blanc o negre; l'important és que agafi ratolins". Es tracta doncs d'una aproximació de primera mà a les fites, les contradiccions i l'immens potencial de Xina a les portes del segle XXI.

Crónicas de Iraq

Imán Ahmad Jamás

Ediciones de oriente y del mediterráneo.

Madrid, 2006 – 347 pàgines

L'autora recorre el seu país devastat per la guerra i revela el que habitualment amaguen els mitjans de comunicació: el sofriment i el desàrrelament de les víctimes i la sense raó i crims dels seus ocupants. Jamás ha assumit la tasca de documentar a través de texts i filmacions els efectes devastadors de la invasió i ocupació del seu país per EUA i el Regne Unit. Ella i els seus companys no han dubtat en posar en perill les pròpies vides desplaçant-se a zones de combat tancades als mitjans de comunicació internacionals, constituint-se així en testimonis excepcionals dels patiments de la població iraquiana. Fruit d'aquesta tasca són les cròniques que s'inclouen en aquest volum, il·lustrat amb fotografies de la pròpia autora, un material de denúncia d'extrem rigor i profund recolzament solidari vers els seus conciutadans.

Imán Ahmad Jamás, és llicenciada en literatura per la universitat de Bagdad i ha exercit professionalment com periodista i traductora. També ha escrit varis llibres sobre literatura, així com relats breus i contes. En aquests anys s'ha convertit en un referent internacional del moviment associatiu iraquí contrari a l'ocupació i denuncia de la violació dels Drets Humans en el seu país, havent rebut per això reiterades amenaces de mort. Des del juny del 2003 fins el seu tancament al 2004 va dirigir l'Observatori de l'Ocupació a Bagdad.

Activitats i informacions de la Lliga

Jornada de reflexió sobre la perspectiva de gènere

El reconeixement del treball familiar i domèstic, com a una de les solucions per superar les desigualtats de gènere, va ser una de les conclusions de la jornada que vàrem realitzar el passat 2 de juny al Centre Cívic Cal Balsac de Sabadell. L'acte va comptar amb les ponències del Síndic Municipal del Greuges, de Sara Cuentas d'Intered i de Marta Selva, presidenta de l'Institut Català de les Dones. Un aspecte que l'entitat valora positivament és la participació de persones de diferents cultures, això va donar un sentit més obert als debats. Aquest acte és un pas més en el procés de treball sobre l'anàlisi de la perspectiva de gènere tant dins com fora de l'entitat. ■

Taula rodona sobre el treball i la immigració

L'assoliment de la plena ciutadania va centrar el debat que l'SCAI i la Lliga varen organitzar el passat 6 de juny al Casal Pere Quart de Sabadell. Com a ponents es va comptar amb Miguel Pajares, membre del GRECS; Babakar M'Baye, membre de l'SCAI i Hamanou Guermas, llicenciat en Ciències polítiques. Una de les primeres reflexions apuntava que les causes dels fluxos migratoris que arriben al país, no responen tant a les condicions de vida en els països d'origen, sinó que és el propi país, Espanya i Catalunya, els que generen la immigració. Aquesta afirmació és basa principalment en la gran expansió econòmica que actualment es viu i la gran necessitat de mà d'obra que aquesta implica. ■

Nou web www.dretsdelpobles.org

El passat mes de juny es va penjar a internet la nova versió del web de la Lliga. L'entitat està present a la xarxa des de l'any 1998, quan va dissenyar el seu primer web. S'ha aprofitat l'actualització a la nova versió per penjar-hi arxius en mp3 (les conferències d'Alain Touraine, Josep

Ramonedà, etc.), en vídeo (documental sobre els chayahuites), en pdf (els diferents números de la Papers, l'informe sobre la immigració a Sabadell), i un bon nombre de textos (una conferència d'Ignacio Ramonet), articles (definició dels conceptes poble i autodeterminació) i recursos (enllaços per conèixer millor l'islam). ■

Campanya Bla be oumien, la força de les dones

El passat 28 de maig vàrem inaugurar a Granollers l'exposició que forma part de la campanya Bla be oumien, la força de les dones. Es tracta d'un projecte conjunt de Fundació Akwaba, Farmacèutics Mundi i la Lliga dels Drets dels Pobles, com a continuació dels projectes que realitzen les tres entitats des de l'any 2002. La campanya té l'objectiu de donar a conèixer la situació de les dones i la sida a l'Àfrica occidental. Una de les eines d'aquesta és exposició formada per diferents batiks, realitzats per l'artista senegalès Daouda Diakhate. Una altra eina és el documental, que ja està en la fase de muntatge, i que fa unes setmanes es va gravar a Bouaké (Costa d'Ivori). ■

Concurs de contraportades de la Papers

Aquest any 2007 s'ha organitzat un concurs de contraportades entre els alumnes de l'IES Ferran Casablanques de Sabadell. Les tres obres guardonades seran publicades en la contraportada de la revista en aquest número i en els següents. Al web de la Lliga www.dretsdelpobles.org podeu veure les obres que es van presentar. ■

L'associació Contes Solidaris s'integra a la Lliga

El passat mes de maig de 2007 la Junta Directiva va aprovar la constitució d'un nou grup de treball a la Lliga. En la reunió de la Junta Directiva del passat 30 de maig de 2007 es va aprovar la constitució d'un nou grup de treball a la Lliga. Es tracta del Grup de Contes Solidaris, un col·lectiu de persones que formaven part de l'associació Contes Solidaris, i que per motius tècnics van decidir dissoldre's. De moment estan preparant un taller de formació de conta contes de cara a la tardor del 2007, i estan col·laborant en l'organització del 10è aniversari del Punt del Voluntariat de Sabadell pel 2008. ■

